

Tonko Maroević

IZ TEMELJA, OD ISKONA

Posljednji pozdrav Lelji Dobronić
(1920.-2007.)

Iznimno plodno ispunjen radni vijek Lelja Dobronić je pretežno proživjela između muzeja i arhiva. Svoju široku stručnu spremu (diplomirala je 1943. na zagrebačkom Filozofskom fakultetu multidisciplinarnu kombinaciju: povijest umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom i opću povijest) upotpunila je golemom empirijom i specijalističkim znanjima, a sve je to stavila u službu fundamentalnih istraživanja i odgovarajuće znanstvene i popularizirajuće prezentacije naše spomeničke i kulturne baštine. Kao znanstvenica pozitivističkog smjera najveću je pažnju posvećivala proučavanju izvora (kako onih pisanih, tako i artefakata na terenu), a kao praktičar muzeolog djelovala je na stvaranju brojnih postava i izložaba.

Rođena Zagrepčanka (19. 4. 1920.) vrlo je rano osjetila pravu vokaciju za proučavanjem njezove urbane prošlosti i s vremenom je postala najmarljivijim i najcjelovitijim znalцем njezova povijesnog tkiva i pojedinačnih arhitektonskih spomenika. U tu je svrhu, kao nitko dotad i prije nje, krenula od samih početaka, doslovno iz temelja. Ambлематски naslov prve njezine samostalne knjige glasi: *Stare numeracije kuća u Zagrebu* (1959.). Znači da je dokumentaciju iz zemljišnika sravnila sa stanjem na tlu, da je preko aktualnog terena prebacila mrežu podataka iz dijakronije. Još prije toga

se pozabavila ishodišnim dokumentima srednjovjekovne provenijencije, te analizom škrtnih podataka došla do relevantnih spoznaja. Opsežne studije: *Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201* i *Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkog Kaptola prema izvorima XIII. i XIV. stoljeća* (objavljene u Radu JAZU sv. 283/1951. i sv. 286/1952.) upućuju na sam iskon pisane dokumentacije o gradu njezina življenja i djelovanja.

Tek nakon tako postavljene baze mogla se Lelja Dobronić dati na ispitivanje parcijalnih udjela. Među prvima je obratila pažnju na stvaralaštvo epohe historicizma, posebno na arhitekturu neostilova, te iz zaborava ili iz zanečmarivanja izvukla osobnosti kao što su Janko Jambrišak, Hönigsberg i Deutsch ili Bartol Felbinger. Svima navedenima posvetila je poseban svezak, a još jednu knjigu i ostalima pod naslovom *Zaboravljeni zagrebački arhitekti* (1962.). Vrlo brzo potom došle su na red odgovarajuće kumulativne studije, počevši od *Starih planova Zagreba* (1961.), *Zagrebačkog Gornjeg grada - nekad i danas* (1967.) i *Zagreb - povijesne i umjetničke znamenitosti* (1974.).

Tako bismo na neki način ocrtali plodove prve polovice njezina javnog djelovanja, kroz koje je vrijeme prošla i zanimljivu amplitudu zapos-

lenja i strukovnih opredjeljenja. Naime, doktorirala je 1946. godine disertacijom o oblikovanju kovanog željeza u sjevernoj Hrvatskoj, od 1944. do 1948. bila je zaposlena u Gliptoteci, od 1948. do 1957. radi kao kustos, a zatim do 1962. kao znanstveni suradnik Muzeja grada Zagreba, otkuda seli u Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, da bi od 1967. do umirovljenja 1980. bila direktorica Povijesnog muzeja Hrvatske. Već za radnog vijeka djeluje također kao vanjski suradnik Instituta za povijest umjetnosti, a nakon odlaska u mirovinu još se intenzivnije bavi znanstvenim radom i objavljivanjem u stručnoj i regionalnoj periodici.

Jedan je od pokretača i glavni urednik *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, članica uredništva likovnih enciklopedija i predavačica na postdiplomskom studiju, a sasvim je jedinstven njezin višedesetljetni angažman na priređivanju i nastavljanju fundamentalne serije *Monumenta historica civitatis Zagabriae*, gdje je redigirala sveske 18(1949.), 19(1953.), 20(1971.), 21(1975.) i 22(1992.). Na taj način se odlučno afirmirala kao čuvar zagrebačkog povijesnog pamćenja, po nekima i *dobri duh Zagreba*, pa je više no zasluženo 1969. apostrofirana Nagradom grada Zagreba (a osim toga i Nagradom *Pavao Ritter Vitezović*, 1987. za životno djelo).

Međutim, znanstvena zauzetost Lelje Dobronić nipošto nije zastala na zagrebačkim temama, u okvirima Kaptola i Gradeca. Najprije se značajki osvrnula na neke probleme iz okolice i prigradskih naselja: *Po starom Moravču* (1979.), *Dvorac Golubovec* (1972.), *Bedenica - župa svih Svetih* (1987.). Problematika ubikacije samostana i širenja raznih redovničkih grupacija potaknula ju je da se pozabavi cjelovitim područjem Hrvatske, posebno kontinentalnim dijelom, dakako iz partikularne motivske

vizure: *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj* (objavljeno u Radu JAZU, 1984.), *Regularni kanonici sv. Groba jeruzalemskog u Hrvatskoj* (1984.), pa *Viteški redovi u Hrvatskoj* (1984.) te *Military Orders in Croatia* (1986.).

Prostorna difuzija i tematsko grananje nisu omeli Lelju Dobronić u produbljavanju i dopunjavanju glavnih zagrebačkih preokupacija, pa su uslijedile razne nove studije i knjige, od monografske *Palače povijesnog muzeja Hrvatske* (1972.) preko panoramske *Graditelji i izgradnja Zagreba u doba historijskih stilova* (1984.), pa sve do velikih sinteza poput *Biskupski i kaptolski Zagreb* (1991.) i *Slobodni i kraljevski grad Zagreb* (1992.). Prepune novih podataka i spoznaja također su značajne publikacije *Zagrebački Kaptol i Gornji grad - nekad i danas* (1986.), *Nova Ves - povijesni dio Zagreba* (1987.), *Zagrebačka biskupska tvrđa* (1988.) i, na svoj način posebno otkrivalačka i interpretativno poticajna, *Renesansa u Zagrebu* (1993.).

Radeći intenzivno do udara teške bolesti Lelja Dobronić je stigla završiti još poslova, okupiti građu vezanu uz život Akademije i Sveučilišta, te uz glazbenu kulturu grada. Pri kraju života otplatila je i jedan emocionalni dug, napisavši utemeljenu biografiju oca Antuna Dobronića, značajnoga skladatelja, a time se na neki način odužila i hvarskim, jelšanskim obiteljskim korijenima. Doista, sasvim su rijetki povjesničari i povjesničari umjetnosti koji su s toliko energije i kompetencije obradili područja svojega zanimanja kao što je to učinila prezaslušna Lelja Dobronić, a mnogi koji su je poznavali ostat će joj zahvalni na spremnosti s kojom je kolegijalno i stručno pomagala.